

PREDBEŽNÉ VÝSLEDKY VÝSKUMU HALŠTATSKEJ OSADY V BERNOLÁKOVE^{1,2}

Klaudia DAŇOVÁ

DAŇOVÁ, Klaudia. *Preliminary results of the Hallstatt Age settlement excavation in Bernolákovo.* In 2015, archaeologists of the Archaeological Institute of SAS in Nitra excavated part of the Hallstatt Age settlement - 36 features - in the cadastral area of Bernolákovo. It was situated in the well known site Obora, where, while building D1 highway, 143 features of this period were excavated in years 1972-1973. Most important features were buildings with residential or storage function. Some of them had different constructional frames. Most common find was pottery, also numerous were spindles and in some of the residential features, weights were found too. Less common were items made of bone or antler. Iron items nearly absented. Since ceramic material is now in stage of processing, only preliminary dating to the phase Ha C can be suggested.

Keywords: Kalenderberg Culture, settlement, housing features, a moon shaped idol;

Kľúčové slová: kalenderberská kultúra, sídlisko, obytné objekty, mesiacovitý idol;

ÚVOD

V júni 2015 zahájil Archeologický ústav SAV v Nitre rozsiahly záchranný výskum v katastrálnom území Bernolákova. Výskum bol vyvolaný výstavbou cestnej komunikácie z Bernolákova a Chorvátskeho Grobu pripájajúcej sa na diaľnicu D1. Celý projekt bol realizovaný v mieste odpočívadla Triblavina na ploche v dĺžke cca 1,7 km po oboch stranách diaľnice D1 a v dĺžke cca 2 km v smere od Bernolákova po Chorvátsky Grob. Šírka odhumusovanej plochy bola cca 20 m, v mieste kruhových objazdov bola šírka až 30 m. Výskum odborne viedli G. Březinová, K. Daňová a R. Ölvecky. Stavbou tak bola ohrozená archeológom známa poloha Obora. Ide o rozsiahlu sprašovú vyvýšeninu elipsovitého tvaru.

Počas výstavby diaľnice D1 prišlo k rozsiahlym terénnym úpravám, ktoré sa dotkli najmä jej pôvodnej výšky. Z tohto dôvodu ju dnes poznáme už len ako „mohylový útvar“ v severozápadnej časti polohy (kóta 138,9). Polohu Obora z južnej, severnej a západnej strany ohraničuje potok Čierna voda. Geologická štruktúra bola odlišná v západnej a východnej časti lokality. V západnej časti prevládalo štrkové podložie s mangánovými konkréciemi, i keď v niektorých častiach sa objavili mocnejšie vrstvy jemného sypkého piesku. Vo východnej časti lokality prevládala spraš a jemný piesok, po skrývke ornice sme na ploche v jednom mieste evidovali vyčnievajúce pieskovcové platne. Tie sa nachádzali aj v niektorých objektoch.

HISTÓRIA VÝSKUMU

Prvé výskumy na polohe Obora sú späté s M. Pichlerovou. V roku 1960 sa jej povrchovým prieskumom podarilo identifikovať 13 halštatských mohýl. Následne v roku 1962 boli preskúmané mohyly I a IV (Pichlerová 1967, 29). Čiastočne preskúmané mohylové pohrebisko

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia vedeckého projektu APVV-14-0742: „Dynamika využívania surovinových zdrojov v paleolite a neolite na západnom Slovensku“.

² Tento príspevok je podľa kovaním skvelému človekovi a pedagógovi prof. PhDr. Petrovi Romsauerovi, CSc. za jeho dlhoročnú a neúnavnú prácu so študentmi, z ktorých medzitým vyrástli vedeckí pracovníci.

sa nachádza východne od nami skúmanej polohy, dnes už na pravej strane diaľnice z Bratislavu do Trnavy. Rozsiahly archeologický výskum polohy Obora sa začal až s výstavbou diaľnice D1 v úseku Bratislava-Senec v roku 1972. Pracovníci Slovenského národného múzea objavili v priestore dnešného odpočívadla Triblavina rozsiahle sídlisko zo staršej doby železnej. V roku 1972 viedol výskumné práce v tomto priestore L. Zachar. Výskum osady prevzala v roku 1977 E. Studeníková. Celkovo sa počas rokov 1973 – 1975 podarilo zachytiť 143 objektov patriacich staršej dobe železnej, dva žiarové hroby z tohto obdobia, tri kostrové hroby zo staršej doby bronzovej a dva slovanské kostrové hroby (Studeníková 1981, 37, 38). Z celkového množstva objektov datovaných do halštatského obdobia sa však preskúmala ani nie polovica (64 objektov). Zvyšných 79 objektov bolo podľa vedúcej výskumu len kresovo zdokumentovaných a na datovanie poslúžil zberový materiál z ich povrchu (Studeníková 1981, 38). Výskum ako celok neboli zatiaľ publikovaný, no existuje celý rad menších štúdií, v ktorých sa dozvedáme viaceré cenné informácie o objektoch a materiálnej kultúre (Čambal 2008, 78-100; Studeníková 1981, 37-43; 1986, 221-226; 1987, 21-45; 1993, 116-142; 2000, 61-78; 2012, 133-156). Okrem týchto nálezov je v juhovýchodnej časti polohy evidované aj sídlisko kultúry s lineárной keramikou (Farkaš 1987, 42).

METODIKA A PRIEBEH VÝSKUMU

V prvom rade v mieste trvalého, ale aj dočasného záberu došlo k odhumusovaniu plôch v rozsahu stavby a následne sa na mieste uskutočnila archeologická sondáž. V miestach, kde boli po odstránení ornice identifikované objekty sme pokračovali v plošnom výskume. Tam, kde sa objekty nezachytili umiestnili sme niekoľko desiatok kontrolných sond. Samotný výskum bol náročný z hľadiska rozsahu stavby, typu výskumu (záchranný), ako aj požiadaviek investora. Napriek uvedeným skutočnostiam sa na polohách Obora a Sákoň podarilo identifikovať 308 archeologických objektov datovaných do rôznych časových období (staršia a mladšia doba železná, doba rímska, stredovek, novovek). Predmetom tejto štúdie sú však len objekty zo staršej doby železnej. Tie sa nachádzali v polohe Obora, v časti pracovne označenej číslom 3. Vzhľadom na veľké množstvo najmä keramického materiálu, ktorý objekty zo staršej doby železnej obsahovali, je lokalita v štádiu spracovania.

Mimoriadne zaujímavou z hľadiska metodiky výskumu bola časť západne od odpočívadla Triblavina (severná časť polohy). Po odhumusovaní sme na ploche zachytili jedený objekt 3. V najbližšom okolí sa nenachádzali žiadne ďalšie objekty. Objekt 3 sa nachádzal na miernom

Obr. 1. Bernolákovo, poloha Obora. Plán sídliska. 1 – objekty 3-15; 2 – objekty 16-36.
Autor: P. Červeň

svahu, klesajúcim zo severu na juh. Vzhľadom na tento solitérny nález sme urobili cca. 10 m južne od objektu ryhu hlbokú 50 cm. Pod vrstvou žltej sprašovej hliny sa nachádzali ďalšie objekty. Toto zistenie malo nesmierny význam pre doskúmanie tejto časti plochy. Úroveň pôvodného terénu mala v tejto časti polohy klesajúci charakter a pri budovaní diaľnice v 70-tych rokoch bol terén pri výstavbe vyrovnaný zvyškami zničenej duny. Rovnako sme zistili, že podklad diaľnice v tomto úseku je tvorený práve zvyškami niekdajšej duny. Tieto veľké terénné úpravy museli poškodiť značnú časť lokality, niektoré z častí však boli terénnymi úpravami prekryté. Z výskumu E. Studeníkovej máme doložené husté osídlenie severne od objektu 3 (Studeníková 1981, 38). Pri budovaní obslužnej komunikácie sme zachytili dva objekty aj v severozápadnej časti polohy cca 500 m od objektu 3. Vzhľadom na skutočnosť, že boli takmer úplne zničené a materiál z nich sa rozpadával nie je vylúčené, že mohlo ísť o objekty z iného obdobia. Väčšina objektov bola zachytená východne od odpočívadla Tríblavina. Aj pri týchto objektoch sme boli schopní dokumentovať už len ich pozostatky – dná. Išlo najmä o objekty, ktoré sa nachádzali v blízkosti diaľnice D1, a teda boli zrejme porušené pri jej výstavbe.

Celkovo sme v polohe Obora 3 zdokumentovali 36 objektov (obr. 1). Vo výplni väčšiny z nich sa nachádzal keramický materiál, vďaka ktorému ich môžeme priradiť k predmetnému obdobiu. Deväť objektov neobsahovalo keramický materiál. U štyroch z nich predpokladáme mladšie datovanie. Tvarom a výplňou sú identické s obdobnými objektmi v polohe Šákoň, ktoré tvorili líniu pretínajúcu germánske objekty. Aj v prípade polohy Obora 3 môžeme hovoriť o línii objektov 6, 8, 9, 12, pričom objekt 6 pretína v juhozápadnej časti objekt 5 keramikou datovaný do obdobia staršej doby železnej. V objekte 8 sa sice našiel keramický materiál, išlo však len o drobné kúsky, ktoré sa tam dostali intrúziou.

Nálezové situácie³

Na skúmanej ploche sme zachytili objekty rôznych tvarov a veľkostí. Išlo najmä o objekty kruhového a oválneho tvaru s plochým alebo nerovným dnom. Väčšina z nich však bola z veľkej miery poškodená a zachovali sa z nich len torzá. Tieto objekty až na niekoľko výnimiek obsahovali sporadický keramický materiál, ktorý zodpovedá časovému úseku HC. Na ploche sme identifikovali aj niekoľko solitérne umiestnených kolových jám, ktoré na prvý pohľad nemajú súvislosť.

V tomto krátkom predbežnom reporte by som chcela poukázať najmä na sídliskové objekty, ktoré pri komplexnom spracovaní môžu priniesť zaujímavé výsledky. Osem objektov vzhľadom na ich veľkosť, hĺbkou a tvar považujeme za priestory s obytou, prípadne skladovacou funkciou (3, 5, 18/1, 18/2, 23, 25, 26 a 28). Všetky tieto objekty mali kvadratický tvar s viac či menej zaoblenými rohmi a hĺbkou, ktorá sa pohybovala od 45-140 cm (obr. 2; 3). E. Studeníková uvádza,

Obr. 2. Bernolákovo, poloha Obora. Pohľad na objekt 23.
Foto: K. Daňová

³ Nálezové situácie, ktoré sú popísané v tejto krátkej informatívnej štúdie sú výsledkom terénnych pozorovaní počas archeologického výskumu.

Obr. 3. Pohľad na superpozíciu objektov 18/1 a 18/2 v popredí a objekt 26.

Foto: K. Daňová

že niektoré z obytných objektov na skúmanej polohe Obora dosahovali hĺbku až 170 cm (*Studeníková 1981, 38*). Steny neboli úplne kolmé a rozhodne nemôžeme hovoriť ani o ich hladkom povrchu. Vzhľadom na skutočnosť, že objekty boli hĺbené do piesočného podložia, museli byť steny zrejme nejako upravované. Piesok je sám o sebe nestabilným materiálom. Nejakú formu úpravy predpokladáme aj pri dnach objektov. V prípade objektu 23 sme na dne zistili cca 1 cm tenkú vrstvu bielej spraše, ktorou bolo potiahnuté celé dno aj niektoré steny (obr. 2). Vo výplni objektov sa nachádzali veľké množstvá mazanice, na niektorých kusoch bolo viditeľné použitie bieleho náteru. Predpokladáme, že vymazávanie stien, prípadne aj podlág mohlo dosiahnuť v niektorých prípadoch želaný efekt spevnenia stavby. V objektoch 3, 18/1, 18/2 a 23 sme zachytili žľabové útvary v interiérovej časti. V objektoch 18/1, 18/2, 23, 26 a 28 sme identifikovali aj kolové jamy, ktoré súviseli s konštrukciou stavieb. V prípade objektu 18/2 sa dokonca podarilo zachytiť kolovú jamu v severozápadnom rohu stavby so zaujímavým konštrukčným riešením. Kôl bol pôvodne podopretý dvoma väčšími kameňmi. Vzhľadom na výraznejšie zahĺbenie niektorých objektov je tu i predpoklad existencie vertikálne dvojpriestorových objektov. Vrchná časť objektov mohla slúžiť ako obytná časť, pod ktorou sa nachádzala akási pivnica/skladovací priestor.

Jedným z najhlbších objektov bol objekt 28, ktorého dno siahalo až do 140 cm od úrovne záchytenia (pôvodná hĺbka mohla byť väčšia). Po obvode sa na stenách v takmer pravidelných rozstupoch cca 30 cm od dna vyskytli malé otvory. Táto situácia bola fotogrametricky zdokumentovaná. Mohlo by ísť o pozostatky po podlahe ukotvenej do stien, prípadne o nejaký konštrukčný prvok súvisiaci s funkciou objektu – rošt (sušiareň?). Pri vyberaní objektu a ani na profile sme nezachytili stopy po podlahe. Menej pravdepodobná sa zdá myšlienka, že jamky záchytené po obvode patria hlodavcom, i keď vzhľadom na skutočnosť, že situácia nebola archeologicky overená, nemôžeme vylúčiť ani takúto interpretáciu. Časový stres spôsobený harmonogramom výstavby cesty spôsobil, že niektoré situácie sme nemohli riešiť tak exaktne, ako by si za iných okolností vyžadovali. V tomto prípade by situáciu pomohlo objasniť niekoľko rezov po obvode objektu. Ďalším riešením by bolo porovnať nami skúmané objekty so zisteniami E. Studeníkovej, ktorá tiež popisuje rôzne konštrukčné prvky halštatských obydlí, medzi iným aj šikmo do stien zapustené kolové jamky (*Studeníková 1981, 38*). Záhadou, i keď nie úplnou, nateraz ostáva aj otázka vstupu do týchto objektov. V prípade objektu 23 sa v západnej časti podarilo objaviť postupne sa zvažujúcu stenu, ktorá by mohla indikovať vstup na tejto strane. Pod touto stenou sme identifikovali dve malé kolové jamy vzdialené od seba 26 cm. Hypoteticky by mohlo ísť o pozostatky po využití

rebríka. Zvažujúc stenu sme zachytili aj v prípade objektu 18/2, tá však bola umiestnená na južnej strane objektu.

Čo sa týka priestorového rozmiestnenia objektov, na skúmanej ploche sú evidentné isté koncentrácie, či už v západnej, alebo východnej časti plochy. V západnej časti je viditeľná kumulácia okolo objektov 3 a 5, ktoré považujeme za obytné. Vo východnej časti je evidentné zoskupenie väčších objektov, ktoré považujeme za stavby s obytnou, prípadne skladovacou funkciou. Ide o objekty 23, 26, 18/1, 18/2 a 25 (obr. 1). V tejto súvislosti je nevyhnutné spomenúť, že na ploche bolo zistených viacerých superpozícií, čo naznačuje dlhodobejšie využívanie tohto sídliska. Dokladom sú práve objekty 18/1 a 18/2. Ide o dve pravdepodobne obytné stavby, kde mladšia 18/1 porušila čiastočne východnú časť staršieho objektu 18/2. Medzi objekty 18/2, 23 a 26 je veľmi malá vzdialenosť len cca 2 m. Objekt 25 sa v tomto prípade nachádza až 16 m od objektu 18/1. O tom, ktoré z objektov mohli existovať súčasne nám bližšie napovie až podrobná chronologická analýza, ktorá je v tejto fáze plne závislá od spracovania enormného množstva keramického materiálu prítomného vo všetkých spomenutých objektoch.

POPIS NÁLEZOV

Keramika

K najčastejším, ale aj k najdôležitejším nálezom z hľadiska chronologického zaradenia sídliskových objektov patrila keramika. Halštatské objekty sú známe množstvom keramického inventára, no v niektorých objektoch nás takéto výrazné zastúpenie prekvapilo. Tvarom zahŕňala keramika pestru škálu od miniatúrnych nádobiek, ktoré sa vo viacerých prípadoch zachovali celé, až po misy, misky, šálky, amforovité a hrncovité tvary (tab. I; II). Mimoriadne pestru tvarovú škálu dopĺňala rôznorodá výzdoba či už plastická, alebo maľovaná. Pri niektorých tvaroch, ale aj výzdobe je badateľný súvis s predchádzajúcim kultúrnym obdobím popolnicových polí. Na keramike sa vo veľkej miere objavuje zdobenie geometrickým tvarom. Tuhané vzory boli nanášané na vonkajšiu stranu väčších nádob, ale aj na vnútornú stranu obľúbených misovitých tvarov. V niekoľkých prípadoch sa objavilo čierne geometrické maľovanie na červenom podklade. Ide však len o sporadické zastúpenie tohto druhu výzdoby. Tmavé, sivé až čierne maľovanie sa vyskytlo aj na bledej keramike. Na základe publikovaného výberu keramiky z výskumu E. Studenikovej (1984, 452-454), môžeme potvrdiť obdobné typologické zloženie tohto druhu materiálu aj v objektoch skúmaných v roku 2015.

Prasleny a závažia

Dokladom pradenia a tkania na lokalite sú prasleny a závažia. Prasleny sa nachádzali v objektoch, ktoré boli interpretované ako obytné (3, 18/1, 18/2, 23, 25, 26, 28). Navzájom sa líšili tvarom, veľkosťou, ale aj výzdobou. Najčastejšie sa vyskytli kónické tvary s priehlbínou na širšej báze a so zosilneným okrajom, ktorý bol hladký, prípadne zdobený kanelúrami. V menšej miere boli zastúpené bikónické tvary (tab. III: 1). Z hľadiska výzdoby a tvaru nachádzame analógie na viacerých slovenských lokalitách ako Janíky, Dunajská Lužná-Nové Košariská, Smolenice-Molpír a ďalšie (Čambal 2015, 115; Čambal/Gregor 2007, tab. I: 7, 8; Müller 2012, Taf. 103: 12, 14, 19, 22).

Závažia (tab. III: 2, 3) boli zistené opäť len vo väčších objektoch (18/1, 18/2, 23, 25, 26, 35). Technológia ich výroby pozostávala len z vysušenia hliny. Práve tento spôsob výroby sa podpísal pod ich fragmentnosť. Početnejšie sa závažia vyskytli len v objektoch 18/1 (6 kusov) a 26 (3 kusy). V oboch prípadoch sme niekoľko kusov zachytili na dne objektov v polohe vedľa seba. Typologicky išlo o závažia v tvare ihlana s otvorom v hornej tretine. Výzdoba bola identifikovaná len na dvoch kusoch, v oboch prípadoch sa výzdoba nachádzala na hornej užšej báze. V objekte 18/1 išlo o žliabky v podobe kríža s koncami smerujúcimi k rohom plošiny (tab. III: 2). Analógiou sú nálezy z Dunajskej Lužnej-Nových Košarísk (Čambal 2015, tab. XII: 7, 9, 10). V objekte 26 bola aplikovaná výzdoba žliabkami v podobe

kríža vychádzajúceho zo stredu strán hornej bázy. Analogicky obdobné nálezy poznáme opäť z Dunajskej Lužnej-Nových Košarísk, ale aj zo Serede-Mačanských vrškov (Čambal 2015, tab. XVII: 1; Müller 2012, Taf. 171: 1, 2)

Predmety súvisiace s kultom

Obr. 4. Bernolákovo, poloha Obora. Nálezová situácia v objekte 18/1. Foto: M. Fíška

K mimoriadne zaujímavým nálezom patrí sedem drobných plastík zvieratiek z objektu 18/1. Našli sa približne v strednej časti objektu cca 20 cm pod povrhom v rozmedzí 20 cm (najväčšia z plastík sa našla cca 50 cm severozápadne od kumulácie zvyšných plastík). V tejto časti bol umiestnený kontrolný blok. Nachádzali sa postupne tesne pri južnom profile. Zvláštnou zhodou náhod sa podarilo zachrániť nálezovú situáciu, pri rozoberaní kontrolného bloku sme na kuse veľkého hrubostenného črepu našli uložené posledné dve zvieratká (obr. 4).

Predpokladáme, že tátó malá kolekcia

plastík bola uložená na jednom mieste. Ešte zaujíma vejšie sa tátó situácia javí v spojitosti s uložením minimálne dvoch kostier zvierat⁴, ktoré sa nachádzali na dne objektu.

Šesť plastík má takmer rovnaký tvar aj veľkosť (dĺžka 3 cm, šírka 2 cm, výška 1,6 cm). Ide o štvornohé zviera. Zo zaobleného chrbta vyčnieva malá hlavička a náznak chvosta. Toto štylizované prevedenie pripomína medveďa (tab. IV: 1). Siedma plastika je o niečo väčšia (miery dochovanej časti: dĺžka 4,7 cm, šírka 3 cm, výška 3,6 cm). Hlavička ani chvost sa nezachovali, chýba aj časť ľavej zadnej nohy. Tvarom tela pripomína psa (tab. IV: 2). V spojitosti s uložením častí zvierat na dne objektu a vložením kolekcie zvieracích plastík do zásypu objektu môžeme uvažovať aj o prejave kultu. Nevylučujeme však ani možnosť, že išlo o detské hračky.

K najtypickejším prejavom kultu v kalenderberskej kultúre je výskyt tzv. mesiacovitých idолов. Fragment jediného mesiacovitého idola sa našiel v zásype objektu 23. Išlo o nôžku zdobenú lineárnymi plastickými výčnelkami na vonkajšej strane. Spodok nôžky bol okrúhly (tab. IV: 4). E. Studeníková (1993, 137) uvádza, že v skúmanej polohe Obora sa nachádzali časti mesiacovitých idолов v takmer každom obydlí. Je teda celkom pravdepodobné, že pri práci s keramikou a mazanicou sa môžu ešte objaviť zlomky týchto predmetov.

Ďalšími z predmetov súvisiacich s kultom sú hlinené podstavce, nazývané aj mesiacovité podstavce. Plastickou výzdobou na čelnej strane pripomínajú mesiacovité idoly. Vo fragmentoch sa zachovali opäť v objekte 23 (tab. IV: 3). Celé kusy poznáme z tejto lokality z výskumu E. Studeníkovej (2012, 144, 145, obr. 208, 209). Ide o predmety vysokej náboženskej hodnoty, ktoré boli využívané pri rôznych rituáloch. Dokladom toho je scéna obetovania, kde je vyobrazený práve takýto podstavec (Gallus 1934, Taf. XVI: 1, 2; XVII: 2).

Predmety z kovov

Kovové predmety sa na lokalite vyskytli len v minimálnom počte. Nezachovali sa celé, išlo len o fragmenty. Minimálny výskyt kovových predmetov zrejme súvisí s ich sekundárnym využívaním – pretavovaním.

⁴ Kostrový materiál je momentálne v štádiu spracovania v laboratóriách Archeologického ústavu SAV v Nitre.
/362/

ZÁVER

Poloha Obora patrila od praveku k vyhľadávaným sídelným priestorom. Jej dominantná výška poskytovala dostatočný výhľad do okolia. Existencia vodného zdroja v bezprostrednej blízkosti polohy, ktorý ju navýše obtekal z troch strán, bola predpokladom vhodne strategicky umiestneného sídliska. Ako prví ju osídlii už nositelia kultúry s lineárnoch keramikou. Dokladom záujmu o toto miesto je aj niekoľko kostrových hrobov zo staršej doby bronzovej. Svoju obľubu si ale získala najmä v staršej dobe železnej. V závere mladšej doby železnej sa časť osídlenia posúva južne smerom k potoku. Táto situácia sa opakuje aj v dobe rímskej. Sídlisko z tohto obdobia sme zachytili v polohe Šákoň, ktorú oddeľuje od južnej časti polohy Obora potok Čierna voda. Naopak, vo vrcholnom stredoveku sa sídlisko objavuje v juhovýchodnej časti polohy na temene duny.

Cieľom štúdie bolo priniesť nové informácie o osídlení zo staršej doby železnej. Počas výskumných rokov 1973 – 1975 a 2015 sa podarilo zachytiť rozsiahle sídlisko s približne 175 objektmi (niektoré objekty neobsahovali materiál, u štyroch objektov predpokladáme mladšie datovanie), ktoré sú predbežne datované do stupňa HC.

Na ploche skúmanej v roku 2015 (36 preskúmaných objektov) evidujeme viaceré väčšie kvadratické objekty so zaoblenými rohmi. Slúžili pravdepodobne ako stavby s obytnou, prípadne skladowacou funkciou. Menšie objekty zistené na ploche neposkytli dostať informácií o ich funkčnom využití. Veľké množstvo keramického materiálu, ale aj ďalších predmetov z hliny (prasleny, závažia) navodzuje otázku miestnej produkcie aspoň niektorých druhov predmetov. Nám sa však nepodarilo objaviť žiadny výrobný objekt dokladajúci akýkoľvek druh takejto aktivity. Predpokladáme však, že v množstve objektov, ktoré boli skúmané E. Studeníkovou v budúcnosti nájdeme odpoveď aj na tieto otázky. Jediným dokladom výroby na lokalite sú časti niekoľkých parohov (tab. IV: 5), ktoré boli využité ako surovina na výrobu predmetov. Nachádzali sa len v zásype objektu 23.

Spracovanie sídliskovej štruktúry je momentálne závislé od viacerých faktorov. Jedným z najdôležitejších je presné chronologické zaradenie jednotlivých objektov. Prítomnosť viacerých superpozícií, respektíve nerešpektovanie staršieho osídlenia prehrádza, že sídlisko fungovalo zrejme dlhší čas. Ďalším z dôvodov, prečo bude náročnejšie zaujať postoj k sídliskovej štruktúre je skutočnosť, že väčšia časť už bola v minulosti preskúmaná a nami skúmané objekty tvoria len zlomok osídlenia.

Množstvo keramického materiálu, ktoré lokalita poskytla v rokoch 1973 – 1975 bolo publikované len sčasti, napriek tomu je evidentné, že lokalita má veľký potenciál v rozširovaní typologickej škály keramických predmetov (Studeníková 1981, 39). Materiál z roku 2015 je momentálne v štádiu spracovania a jeho vyhodnotenie zrejme prinesie viac svetla do problematiky keramickej produkcie kalenderberskej kultúry.

Absencia, respektíve minimálny výskyt kovových predmetov zrejme súvisí s ich recykláciou. Atraktívnosť lokality prehrádzajú aj ďalšie nálezy ako mesiacovité idoly, zvieracie plastiky, časti ľudských tiel v objektoch. V súvislosti s nálezovými situáciami postupne odhaľujú kultový život obyvateľov sídliska.

Predbežné spracovanie nálezov a nálezových situácií z výskumu Archeologického ústavu SAV v Nitre z roku 2015 je prvou informáciou o rozsiahлом a mimoriadne dôležitom sídliskovom areáli.

LITERATÚRA

- Čambal 2008 – R. Čambal: Osídlenie okresov Bratislava, Senec a Pezinok v dobe halštatskej.
 In: P. Pospechová/P. Wittgrüber (zost.): Carnuntum Gerulata. Germánske osídlenie pri Dunaji v priestore Bratislavskej brány ako širšie hospodárske a sociálne zázemie Carnunta a Gerulaty. Bratislava 2008, 78-100.

- Čambal 2015 – R. Čambal: Sídlisko kalenderberskej kultúry v Dunajskej Lužnej-Nových Košariskách. *Zborník SNM* 109, Archeológia 25, 2015, 89-159.
- Čambal/Gregor 2007 – R. Čambal/M. Gregor: Halštatská chata v Janíkoch, časť Dolné Janíky. *Zborník SNM* 101, Archeológia 17, 2007, 57-86.
- Farkaš 1987 – Z. Farkaš: Neoliticke sídlisko v Bernolákove. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1986, 1987, 42.
- Gallus 1934 – S. Gallus: Die figuralverzierten Urnen vom Soproner Burgstall. Budapest 1934, 53 s.
- Müller 2012 – S. Müller: Smolenice-Molpír, Sered' und Ratkovce. Studien zu Siedlungen der frühen Eisenzeit in der Südwestslowakei. Teil 2. Bonn 2012.
- Pichlerová 1967 – M. Pichlerová: Kotázke geografického vymedzenia oblasti východoalpských kniežacích mohýl na strednom Dunaji. *Sborník SNM* 61, História 17, 1967, 3-39.
- Studeníková 1981 – E. Studeníková: Správa o záchrannom výskume halštatských sídlisk v Chorvátskom Grobe a Ivanke pri Dunaji. Archeologické Rozhledy 33, 1981, 37-44.
- Studeníková 1984 – E. Studeníková: Studne z doby halštatskej v Ivanke pri Dunaji. *Zborník SNM* 78, História 24, 1984, 49-99.
- Studeníková 1986 – E. Studeníková: Zur Problematik der Bratislavaer Siedlungskammer in der Hallstattzeit. In: Hallstatt kolloquium Veszprém 1984. Budapest 1986, 221-226, 449-455.
- Studeníková 1987 – E. Studeníková: K halštatskému osídleniu juhovýchodnej časti Trnavskej sprašovej tabule. *Zborník SNM* 81, História 27, 1981, 21-45.
- Studeníková 1993 – E. Studeníková: Staršia doba železná. In: T. Štefanovičová a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavы. Bratislava 1993, 116-142.
- Studeníková 2000 – E. Studeníková: Endbronze-und hallstattzeitliche eiserne Beile in der Slowakei. *Zborník SNM* 94, Archeológia 10, 2000, 61-78.
- Studeníková 2012 – E. Studeníková: Staršia doba železná (800 – 500 pred n. l.). In: J. Šedivý / T. Štefanovičová (zost.): Dejiny Bratislavы 1. Od počiatkov do prelomu 12. – 13. storočia. Bratislava 2012, 133-156.

RESUMÉ

Preliminary results of the Hallstatt Age settlement excavation in Bernolákovo

In June 2015, the Archaeological Institute of the Slovak Academy of Sciences began extensive rescue excavation in the cadastral area of Bernolákovo. The project was realized in the place of the Triblavina rest stop in the area between approximately 1,7 km line on both sides of D1 highway and approximately 2 km line from Bernolákovo towards Chorvátsky Grob. Excavations were led by G. Březinová, K. Daňová and R. Ölvecky. A planned building endangered known archaeological site Obora. It is a large loess ridge of elliptical shape, from three sides wrapped by the stream Čierna voda.

Former archaeological excavations on the site were led by M. Pichlerová in 1962 and by E. Studeníková in 1972 – 1973, the latter also connected with building of D1 highway. Settlement features and graves from many periods of prehistory and medieval period were excavated.

First steps in methodology of excavation consisted of removing a hummus layer from the whole site (in places of temporary and permanent building) and probing. Features identified after the hummus layer removal were then excavated by standard archaeological methods. In the area without identified features, probe trenches were made. Together, 308 archaeological features from different time periods (early and late Iron Age, Roman Age, Early medieval and modern period) were researched. The aim of this article is to present preliminary results from the excavation of 36 features that can be dated to the Early Iron Age (Figure 1).

Features of different shapes and measurements were identified on the excavated area. Highest informational value had features No. 3, 5, 18/1, 18/2, 23, 25, 26 and 28, which had most probably residential or storage function. They had quadratic shape with rounded

corners (Figure 2 and 3). Uneven faces of the features were due to unstable sand subsoil. Faces and bottoms of the features were probably aligned by men. Different constructional features were identified, such as stake pits or other shallow pits around the walls – features No. 28.

Most common finds were ceramics of different shapes, from miniature vessels often preserved as whole, to smaller and bigger bowls, cups and amphora or pot shaped vessels (Pl. I; II). Also common were spindles (Pl. III: 1) with analogies at many Slovak sites, f. e. Janíky, Dunajská Lužná-Nové Košariská or Smolenice-Molpír (Čambal/Gregor 2007, Tab. I: 7, 8; Čambal 2015, 115; Müller 2012, Taf. 103: 12, 14, 19, 22). Weights (Pl. III: 2, 3) were less common item. Among very interesting finds belong seven small zoomorphic statues from the feature No. 18/1 (Pl. IV: 1, 2; Figure 4), importance of which is underlined by at least two animal skeletons from the bottom of this feature. A moon shaped idol, part of which was found in the feature No. 23 is also counted among the sacred cult items (Pl. IV: 4). Bone and antler items (Pl. IV: 5) were uncommon, iron items were nearly absent.

Preliminary results of finds and find situations from the excavation conducted by the Archaeological Institute of the Slovak Academy of Sciences in 2015 are the first information about this large and very important settlement area which is for now dated roughly to the period Ha C.

Captions

Figure 1. Bernolákovo, site Obora. Settlement plan. 1 – feature No. 3-15; 2 – features No. 16-36. Author: P. Červeň

Figure 2. Bernolákovo, site Obora. Feature No. 23. Photo by: K. Daňová

Figure 3. Bernolákovo, site Obora. Superposition of features No. 18/1 and 18/2; in front feature No. 26. Photo by: K. Daňová

Figure 4. Bernolákovo, site Obora. Finding situation in feature No. 18/1. Photo by: M. Fúnska

Pl. I. Bernolákovo, site Obora. Pottery selection from feature No. 23. Drawing by: J. Hritzová

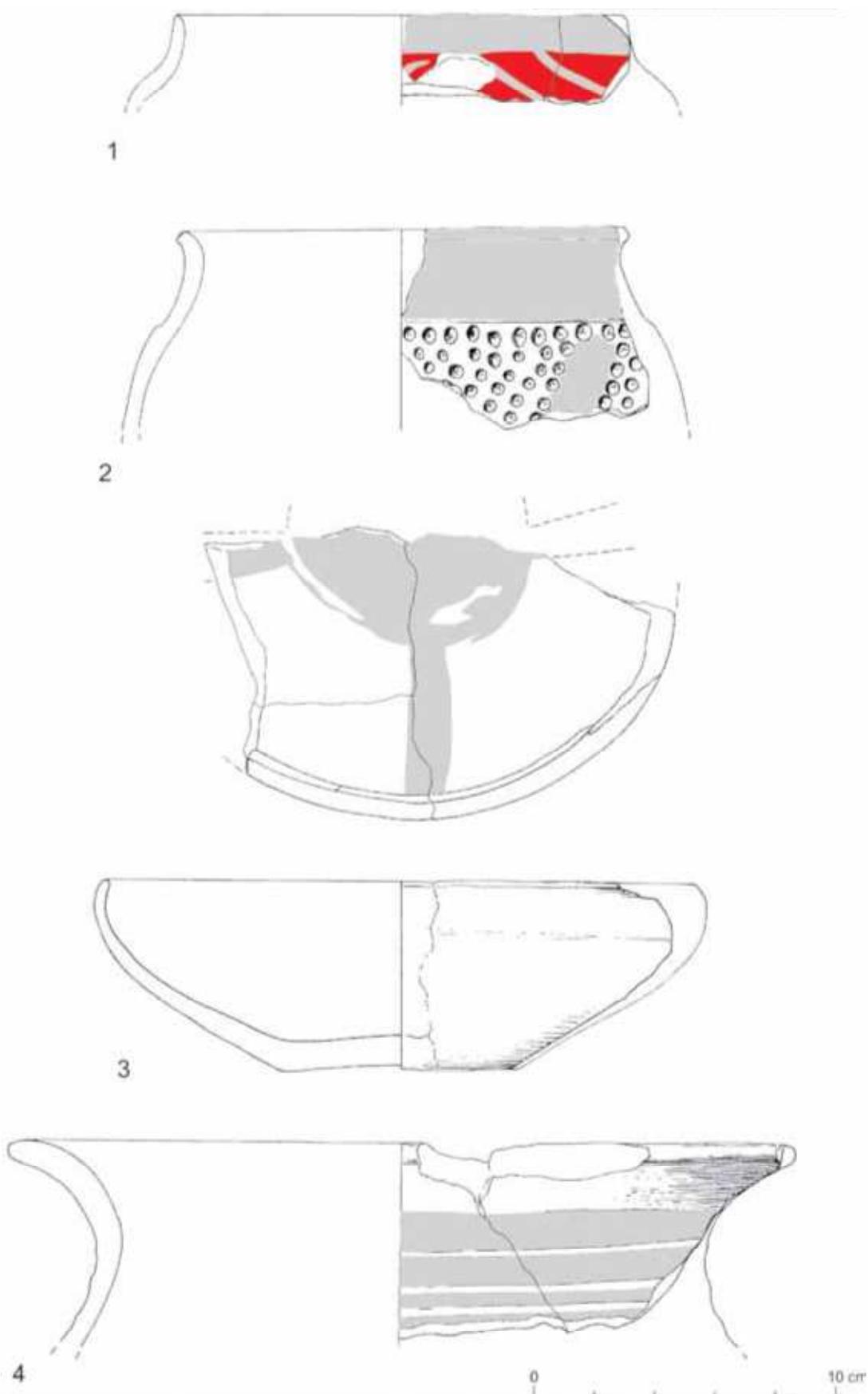
Pl. II. Bernolákovo, site Obora. Pottery selection from feature No. 23. Drawing by: J. Hritzová

Pl. III. Bernolákovo, site Obora. Spindles (1) and weights (2, 3). Drawing by: B. Arvaiová

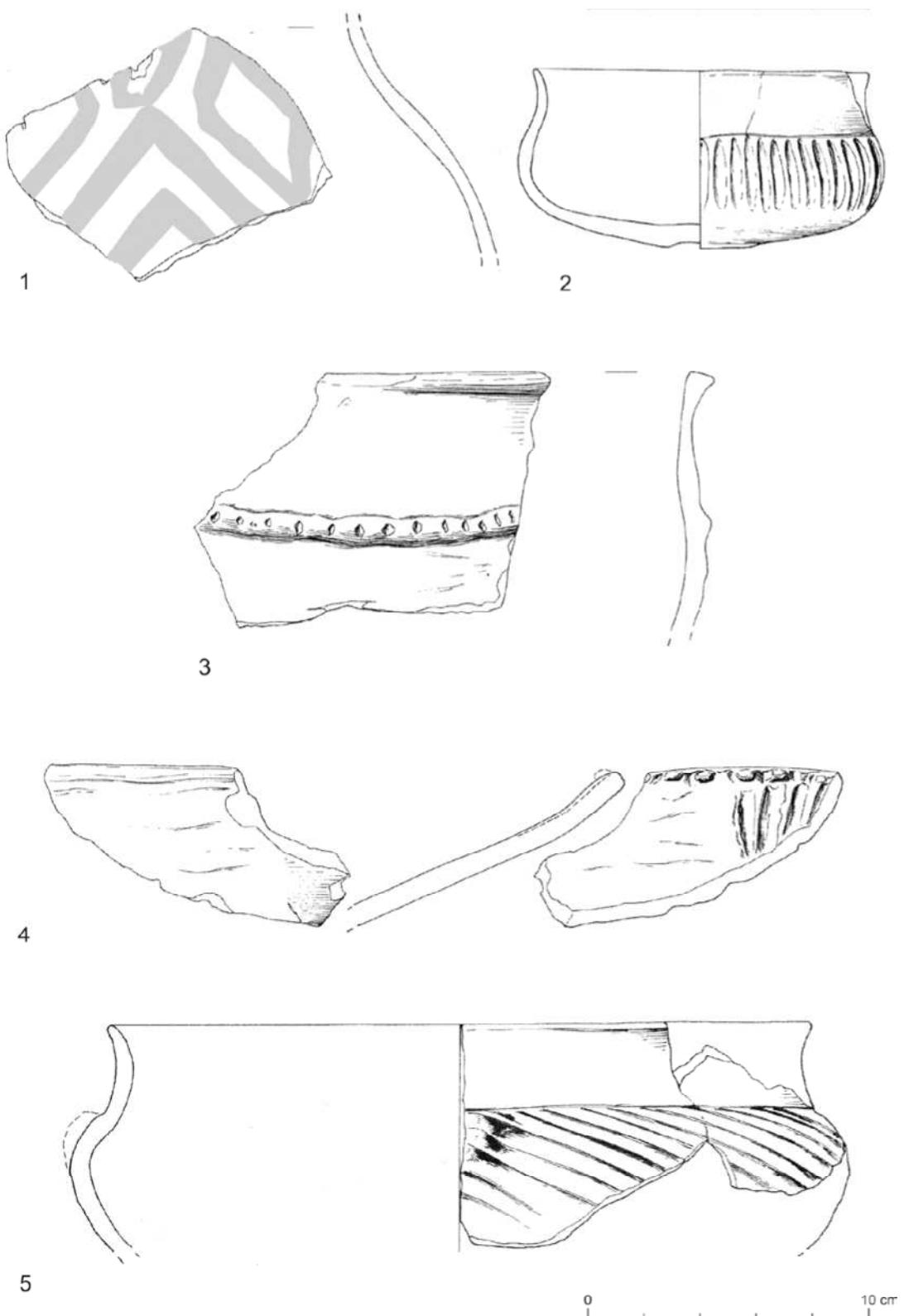
Pl. IV. Bernolákovo, site Obora. Selection of small finds. Drawing by: B. Arvaiová

Translated by Michal Holeščák

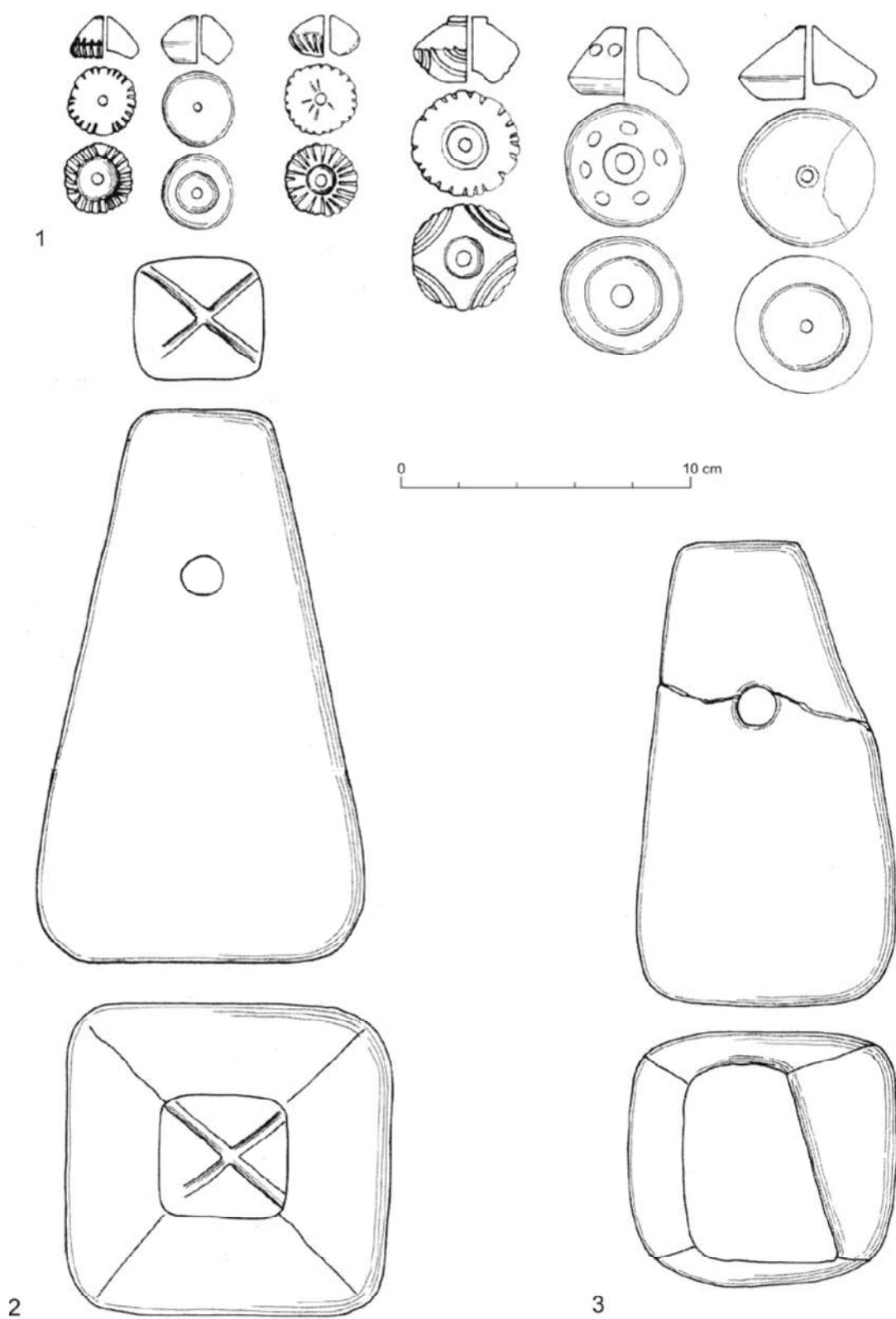
PhDr. Klaudia Daňová, PhD.
Archeologický ústav SAV v Nitre
Akademická 2, 949 21 Nitra, Slovenská republika
klaudia.danova@gmail.com

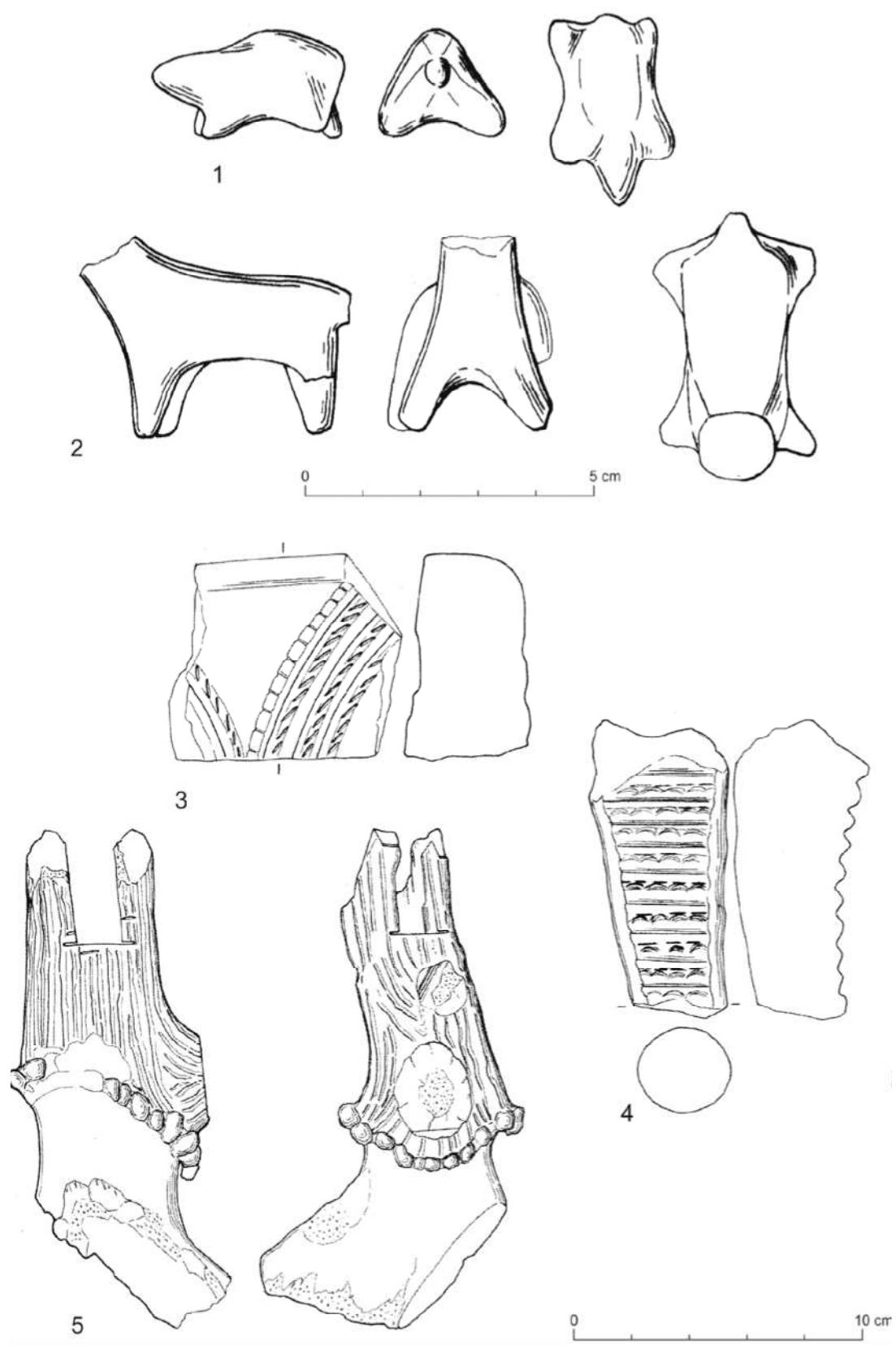
Tab. I. Bernolákovo, poloha Obora. Výber keramiky z objektu 23. Kresba: J. Hritzová
/366/

Tab. II. Bernolákovo, poloha Obora. Výber keramiky z objektu 23. Kresba: J. Hritzová

Tab. III. Bernolákovo, poloha Obora. Prasleny (1) a závažia (2, 3). Kresba: B. Arvaiová

Tab. IV. Bernolákovo, poloha Obora. Výber drobných predmetov. Kresba: B. Arvaiová